

نگاه جامعه‌شناس

فضای شهری
امنیت اجتماعی، خوانایی و آسایش روانی

قمر فلاح
جامعه‌شناس شهری

راهنما پشت درختان انبوه قرار گرفته است و افراد را اغلب در انتخاب راهنما دچار مشکل می‌کند. خوانایی به این معنی است که شما به فضایی که وارد می‌شوید بتوانید به راحتی راه خود را پیدا کنید و به مقصد مورد نظر تان برسید. برای مثال شما زیر گذر چهار راه ولیعصر را ببینید، مأموران زیادی در آن حضور دارند تا به شما اطلاعات درست دهند که راهنما را گم نکنید. این موضوع بیانگر شیوه اشتباه طراحی در عرصه عمومی یک شهر است. بنابراین باید در عرصه عمومی یک جامعه، امنیت اجتماعی، خوانایی، آسایش روانی و هویت مقصد وجود داشته باشد. زمانی که شما وارد یک خیابان می‌شوید باید آن خیابان هویت مشخصی داشته و دارای یک نشانه‌نامه باشد و به شما بگوید که از این خیابان به کجا می‌رود. مهم‌ترین موضوع در بحث عرصه عمومی، امنیت عمومی است، این که فرزندان تان را زمانی که به بیرون از خانه می‌فرستید نگران این نباشید که اتفاقی برای آن‌ها رخ دهد. اما موضوع خودکشی در متروها را نمی‌توان ربط به مدیریت شهری داد بلکه این موضوع نشأت گرفته از دنیای مدرن است و دنیای مدرن به دنبال خود افسردگی دارد و باعث خودکشی نیز می‌شود. این موضوع به فقر اقتصادی و مسائلی از این دست ربط پیدا می‌کند. مدیریت شهری باید فضاهایی را در سطح شهر به وجود بیاورد که جوان‌ها یا اقشار مختلف جامعه بتوانند با یکدیگر در ارتباط و با هم تعامل داشته باشند. این یکی از وظایف مدیران هر شهر است که در شهر مینز این موضوع به خوبی پرداخته نمی‌شود. تمام فضاهای شهری تعاریفی را در خود دارند،

از نظر اجتماعی، هر جامعه چندین مولفه را باید در خود داشته باشد مانند آسایش اجتماعی، امنیت اجتماعی و خوانایی. منظور از خوانایی به این معنی است که افراد در عرصه عمومی در متروها و در اتوبان‌ها برای پیدا کردن مسیر خود دچار گنگی و عدم انتخاب راه در دست نشوند. این موضوع بسیار جالب است، در ختآن اتوبو قرار گرفته است و افراد را اغلب در انتخاب راهنما دچار مشکل می‌کند

متأسفانه ما در تعاریفمان نسبت به فضاهای عمومی دچار مشکل هستیم. در مورد فضاهای عمومی باید گفت که در هر جامعه‌ای یک تعریف مشخص و واحد وجود دارد. ایرادات زیادی به فضای شهری که امروز با آن مواجه هستیم، می‌توان وارد کرد. برای مثال پل‌های عابر پیاده، مترو، اتوبوس و... برای رفاه حال شهروندان به وجود آمده است که آنها هنگام رفت و آمدهای شهری از شرایط مطلوبی برخوردار و در امنیت کامل باشند. در شهر بسیاری از مکان‌ها می‌بینیم که اصلا پل‌های عابر پیاده وجود ندارد. حتی پل‌های هوایی در نقاطی وجود دارند که به هیچ وجه احتیاج نیست و در برخی موارد نیز تعدادی از آنها بی‌مورد و زیاد است و کارایی لازم را ندارد. ما در استانداردهایمان نیز دچار مشکل هستیم، تمام این اشکالات دست به دست هم می‌دهد تا اتفاقاتی ناگوار در محیط‌های شهری به وقوع بپیوندد. پل عابر پیاده برای حفاظت از شهروندان است ولی ما همیشه استثنائاتی را در کنارمان داریم که اکثر آنها هیچ تمهیدی را در نظر نمی‌گیریم و به آنها نمی‌اندیشیم. افرادی در جامعه ما به دلیل ناتوانی‌هایی که دارند در استفاده از این امکانات شهری اغلب دچار مشکل می‌شوند. فضای عمومی یکسری المان‌ها دارد که در همه جای دنیا واحد است و تغییری نمی‌کند. فضای عمومی همیشه باید با معرض چشم عموم مردم قرار گیرد و نباید هیچ گونه پوششی در این باره وجود داشته باشد و اگر این پوشش به وجود آید، کاملاً یک امر مغایر با قانون است. بارها دیده‌ایم که در پل‌های عابر پیاده پوششی به وجود می‌آید تا افراد دست به خودکشی نزنند ولی اغلب به طریق دیگر این اتفاق می‌افتد: از نظر اجتماعی، هر جامعه چندین مولفه را باید در خود داشته باشد مانند آسایش اجتماعی، امنیت اجتماعی و خوانایی. منظور از خوانایی به این معنی است که افراد در عرصه عمومی در متروها و در اتوبان‌ها برای پیدا کردن مسیر خود دچار گنگی و عدم انتخاب راه در دست نشوند. این موضوع بسیار جالب است، در اتوبان‌ها بارها دیده‌ایم که تابلوهای

عکس: آگنسی عکس تهران

تامین امنیت شهروندی با مشارکت مردم و دولت

مدرنیته در خدمت بزهکاری

به داد و ستد و توزیع مواد مخدر و اقلام غیر اخلاقی می‌پردازند، شغل‌های مناسب ایجاد می‌شود، دیگر شاهد توسعه این معضل اجتماعی در کلانشهرها نبودیم و می‌توانستیم بزرگترین معضل شهری را با حضور خود مردم مرتفع سازیم. این استاد دانشگاه معتقد است که «این گونه معضلات اجتماعی با امکانات فعلی مدیریت شهرداری قابل رفع شدن نیست، بلکه باید به نهادهای مردمی اجازه حضور واقعی با پشتیبانی مالی از سوی سازمان‌های ذیربط داده شود تا در یک بسیج عمومی تمامی مردم برای تأمین حقوق شهروندی خود به صحنه وارد شوند. اما متأسفانه در حال حاضر این پول‌ها خرج امور دیگری می‌شود. در جوامع مدرن برای فرهنگسازی و آموزش شهروندان جهت تأمین حقوق زمین‌های آموزشی کوهستان‌های اطراف تهران به اعضا فرخوان داد و آنها با مشارکت در این فعالیت اجتماعی توانستند بخشی از محیط زیست آلوده را پاکسازی کنند. در حال حاضر هم می‌توان از بدنه مردمی و با سازماندهی نهادهای خودجوش برای پاکسازی و تأمین امنیت پل‌های عابر پیاده اقدام جدی صورت داد.»

پل‌ها نبودیم، این استاد دانشگاه در ادامه صحبت‌های خود به تجربه‌های مختلف خود از زیست شهری اشاره کرد و گفت: «با چشم خود دیدیم که بسیاری از کالاهایی که در سطح شهر امکان فروش آنها وجود ندارد، مثل سسی‌های غیر مجاز، مواد مخدر و اقلام دیگر در پل‌ها به راحتی عرضه و به فروش می‌رسد، وظیفه اصلی مدیران شهری به دور از نگاه سیاسی و جناحی، تأمین امنیت تک‌تک شهروندان و تأمین حقوق شهروندی آنهاست. متأسفانه در حال حاضر این حقوق وجه‌المصلحه میان مدیران دولتی شده است.» به گفته فلاحی، «از منظر جامعه‌شناختی بزرگ باور و مدرنیسم و ماشین، معضلات شهرنشینی گریبان مردم را گرفته است، به طوری که آنها ناچار هستند در طول روز با انبوهی از مشکلات متعدد که بر سر راهشان قرار می‌گیرد، برخورد کنند. یکی از این مشکلات که چندی است مردم با آن دست به گریبان هستند به پل‌های عابر پیاده است که برای عبور و مرور ایمن مردم در همه‌جای دنیا تعبیه شده، تا آنها را از میان بزرگراه‌ها و خیابان‌های شلوغ به سلامت به مسیر دیگر برسانند. اما در حال حاضر این پل‌ها در کلانشهرها به‌خصوص در تهران به مکانی برای افراد بزهکار، بیماران روانی و معتادان ناقل انواع بیماری‌های خطرناک تبدیل شده و هیچ کس جرأت عبور از آن را ندارد. متأسفانه در حال حاضر هیچ نوع نظارت درستی از این پل‌ها در سطح شهر صورت نمی‌گیرد و مدیران شهری تاکنون برای حل این معضل اقدام جدی صورت ندادند، در صورتی که اگر نظارت به موقع از این پل‌ها صورت گرفته بود، شاهد بی‌توجهی‌کردن بی‌خامنه‌ها و معتادان روی

طرح نو | ماندان تاجی جو | طبق آمار اعلام شده از تصادفات شهری، روزانه یک عابر پیاده تهرانی به دلیل استفاده نکردن از پل عابر جان خود را از دست می‌دهد. بسیاری از مردم اگر ستون برخی از روزنامه‌ها که به حوادث مختلف می‌پردازند را خوانده باشند، در چند سال اخیر به حوادثی برخورد کرده‌اند که در آن یک شهروند روی پل عابر به دلایل مختلف کشته شده است. کارشناسان علوم اجتماعی آسیب‌های زندگی شهری را بر اثر ورود به مدرنیته مورد بررسی قرار می‌دهند و معتقدند، «علت بی‌توجهی مردم به پل‌های عابر پیاده به دلیل عدم آگاهی آنها از وجود پل‌های آهنی در خیابان‌ها نیست، بلکه به دلیل عدم امنیت و اتفاقات هولناکی است که در ارتفاع چندمتری از سطح خیابان در شرف وقوع است.» در حال حاضر بسیاری از پل‌های عابر پیاده به مکان‌های امنی برای رفت و آمد بزهکاران تبدیل شده است؛ آنها در کمال آرامش به جولان و سواستفاده از این مکان - که هیچ نوع نظارتی از سوی مأموران شهری ندارند - می‌پردازند. مبادرت می‌ورزند و حتی به تهدید و زورگیری از عابرانی که مجبور هستند برای حفظ امنیت خود از خودروهای عبوری به پل‌ها پناه ببرند، می‌پردازند و آنها را مورد تعرض و سواستفاده جسمی و مالی قرار می‌دهند.

از منظر جامعه‌شناختی آموزش و فرهنگسازی از ابتدا باید در مدارس آغاز شود؛ تا منجر به بالابردن آگاهی خانوادها و عموم جامعه برای حل این معضل شهروندی پیش از پیش توجه کند. بر تأمین نیازهای شهری به حقوق بودجه‌های سرسام‌آوری که برای تبلیغات در سطح شهر صورت می‌گیرد و اکثر پل‌های عابر پیاده با آنها پوشانده می‌شود به مکانی امن برای بزهکاران تبدیل شده است؛ اگر همان پول‌ها با مشارکت و دعوت از مردم، شورای محله و شهر برای پروژه‌های فرهنگی و اجتماعی شهری صرف می‌شد، می‌توانستیم بسیاری از معضلات پیش آمده را ساماندهی کنیم، در صورتی که پول حاصل از عوارض نوسازی و نگهداری شهر که از شهروندان اخذ می‌شود به ساخت گرمخانه‌هایی واقعی برای اسکان دائمی بی‌خانمان‌ها اختصاص می‌یافت و همچنین کمپ‌هایی برای درمان معتادان و بیماران روانی تعریف می‌شد و برای بسیاری از افراد که روی پل‌ها

دریچه

مشارکت نهادهای مردمی

ابراهیم جعفری | جامعه‌شناس

دنیال آن عابران پیاده و همچنین سواری است که در شهرها در حال تردد هستند در چندسال اخیر با رشد و توسعه شهرها و بزرگراه‌ها و خیابان‌های متعدد، تشکیل گروه‌های بزهکار و محل آسایش و امنیت مردم به فضاهای جدیدی وارد شده‌اند که از آن جمله باید به پل‌های عابر اشاره کرد. بزهکاران با یک‌تاری خود به دلیل سوءمدیریت در بخش‌های مختلف شهری این مکان‌ها را محل اختفا و وقوع جرم‌هایی کرده‌اند که دیگر مردم نمی‌توانند به راحتی از آنها استفاده کنند. آنها با ایجاد جونا سانی، شرایط را برای مردم سخت کرده‌اند. در این میان انواع بزهکاری در طیف‌های مختلف رخ‌نشان می‌دهد. چنانچه پل‌های عابر که باید محل امن رفت و آمد شهروندان باشد، به عنوان محل تجمع بزهکاران تبدیل شده است. همچنین طیف وسیعی از آسیب‌های اجتماعی را در مقابل شهروندان نشان می‌دهد. این علت اصلی این پیامد این است که فرهنگ آن با تکنولوژی نایمده یا به دلیل سونه‌نظارت و بی‌توجهی مدیریت شهری. این آسیب بالای جان شهروندان تبدیل شده است؟ در یک نگاه از مدیریت شهری به این مهم می‌رسیم که در حال حاضر تنها مظاهر ظاهری کلانشهرها را خود یک می‌کنیم و نتوانستیم به‌طور دقیق و کامل از پس تعریف استراتژی نظام شهری برایم. تاکنون برنامه‌مدونی برای حل آسیب‌های اجتماعی به‌خصوص در کلانشهرها تعریف و تبیین نشده است و به عبارتی شهر را به حال خود رها کرده‌ایم. در حال حاضر شرکت واقعی نهادهای مردمی برای سهیم‌شدن در حل این آسیب‌ها چقدر بوده است و آیا به‌طور واقعی آنها را در کارهای مدیریتی وارد می‌کنیم؟ در پاسخ این سوالات باید به این مسأله توجه کرد، تاکنون کدام مردم توانسته است حضور نهادهای مردمی را در کنار خود تحمل کند و شکل واقعی مشارکت آنها از مدیریت به‌خصوص شهری چندرصد بوده است؟ در بسیاری از موارد نگاه از خواسته‌ها و مطالبات مردمی به فراموشی سپرده می‌شود و حتی تا مدت‌ها نمی‌آنها برده نمی‌شود. یکی از مظاهر تکنولوژی، حضور خودرها و به

زمانی که تکنولوژی وارد حوزه شهری شد، با خود ماشین و بسیاری از ابزار زندگی شهری را برای آسایش مردم به همراه آورد. بالطبع لازمه استفاده‌یینه از تکنولوژی، تخصص و آموزش است. شهروندان برای بهره‌گیری از مزایای فناوری، باید بدان آگاهی کامل داشته و خود را با آن هماهنگ سازند. زمانی که تکنولوژی و هر آنچه که در حوزه تخصصی آن قرار می‌گیرد، وارد زندگی اجتماعی می‌شود با خود فرهنگ کاملاً متفاوتی را به دنبال می‌آورد و در بسیاری موارد به دلیل سوءمدیریت عاری از فرهنگ محلی، با فرهنگ بومی خلورود، تضاد شدیدی پیدا می‌کند. ایران نیز با وجود انواع فرهنگ‌ها و تنوع اجتماعات سنتی و بومی به‌یکباره وارد دوران مدرن شد، بدون آن که بتواند فرهنگ خود را با شرایط به وجود آمده منطبق سازد. در این میان هر آنچه که در این مدت با عنوان تکنولوژی اختیار عموم قرار گرفته، نمادی از فرهنگ ساخته شده آن بوده است و متأسفانه عموم نتوانستند فرهنگ خود را با شرایط پیش‌آمده هماهنگ سازند. با توسعه جوامع شهری و توجه ویژه به مدیریت آن که به مانند ورود به عصر جدید برای ما بوده است، حقوق شهروندی و به‌دست آوردن آن برای بسیاری از مردم به هدف اصلی زندگی اجتماعی تبدیل شده است، البته در کنار تحقق تمامی خواسته‌های شهروندی که با رشد جوامع شهری روز به روز در حال گسترده‌تری است. از طرفی هم، بنیان‌های اجتماعی و فرهنگی در حال دور شدن از تعاملات و توجه به نیازهای فردی و جمعی شهروندان از سوی مدیریت کلان رقم خورده است. ساختارهای سیاسی به مشکلات و معضلات اجتماعی در قالب نمادی از دموکراسی در نظام تبلیغاتی خود توجه ویژه‌ای دارد و در صدد نشان دادن مشارکت خود با نهادهای مردمی در زمان شروع فعالیت مدیریتی خود است. اما واقعیت آن است که به محض دور شدن از فضای رقابت و پیروزی بر رقیبان، بسیاری از خواسته‌ها و مطالبات مردمی به فراموشی سپرده می‌شود و حتی تا مدت‌ها نمی‌آنها برده نمی‌شود. یکی از مظاهر تکنولوژی، حضور خودرها و به

دریچه

این روزها از ارگان‌ها و نهادهای مختلف در جوامع بشری مدعی‌اند که جهت آسایش، آرامش، رفاه و سعادت انسان تلاش می‌کنند و برای رسیدن به آن برنامه‌های خاصی را پیش‌بینی و به اجرا در می‌آورند. همه به دنبال این هستند که برای مردم قدم‌های بلند بردارند. با توجه به این که جامعه شهری رو به گسترش و پیشرفت است، با این وسعت و توسعه، پیچیدگی‌های مخصوص به خود را نیز به ارمان می‌آورد. نهادها و ارگان‌ها هم در راستای آن می‌خواهند زندگی را برای مردم آسان و آرام کنند. برخی از سازمان‌ها ارگان‌ها به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم ادعای ایجاد رفاه و آسایش و آرامش برای جوامع شهری را دارند و اظهار می‌کنند، تمامی فعالیت‌هایشان در راستای این هدف برنامه‌ریزی شده است. برای هر یک از فعالیت‌های انسانی برنامه‌ای دارند، فضای سبز، پارک‌های تفریحی، مکان‌های دیدنی و تفریحی، فرهنگسراها، مکان‌های ورزشی - فرهنگی و... خیابان‌ها و

پل تبلیغات

محمدعلی پیوند | استاد دانشگاه

اتوبان‌های شهری و پل‌های هوایی ماشین‌رو، مترو و پل‌های عابر پیاده و زیرگذرها و... اینها

است. اما مشاهده می‌شود که در کنار اینها وسایلی دیگر نیز خود را نشان می‌دهند. یعنی تبلیغات و آگهی‌های تجاری، حواشی اتوبان‌ها، تابلوها و بیلبوردهای مختلف الکترونیکی و غیرالکترونیکی، شعارهای سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی و... که بعضی از این تابلوها به علت فقدان نگاه روانشناسی اجتماعی در مکان‌های پرخطر نصب شده‌اند، یکی دیگر از مکان‌هایی که از آن برای تبلیغات بازرگانی استفاده می‌شود، پل‌های عابر پیاده است که نه تنها از نظر دید سرنشینان وسایل نقلیه خطر آفرین است، بلکه به علت پوشیده شدن اطراف پل‌های عابر، باعث خطر برای عابرانی که از پل عبور می‌کنند و رهگذر هستند، می‌شود. سرعت، جنابت و مسائل دیگری سا توجه به این که پل‌های عابر پیاده جایگاهی برای نصب تبلیغات و کسب درآمد شده محلی می‌شود برای خلافتکاران و بزهکاران که آسیب‌های اجتماعی فراوانی را در پی خواهد داشت.